

Aan
Waterschap Zeeuws Vlaanderen
t.a.v. Martin Stroo / Claudia Hamelink

CONCEPT

Contactpersoon
Rogier Kuil & Gerwin Schweitzer

Datum
6 juli 2005

Ons kenmerk
PBZDB-N-05082

Onderwerp
**Dijkverbetering Nijs- & Hooglandpolder
Discussiestuk fauna & natuurregelgeving**

Doorkiesnummer
030 – 285 7884

Bijlage(n)
1

Uw kenmerk
-

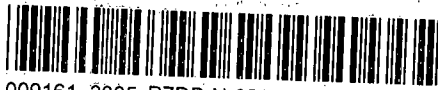
Uitgaande van de kaart 'Doorgaans recreatief fietsverkeer op de waterkeringen'; (Waterschap Z-V, 1999) zal het noordelijk deel van het dijktraject Nijs- & Hooglandpolder (Kop van Ossensisse) worden afgesloten voor fietsverkeer en het zuidelijk deel worden opengesteld. Het noordelijk deel loopt van de 'Hoek van Ossensisse' (dp 298) tot de de dijkovergang bij dp 307. Met deze afsluiting kunnen significante effecten op de hoogwatervluchtplaats(HVP)-functie van de Kop van Ossensisse echter niet worden uitgesloten (zie bijlage). Dit heeft er mee te maken dat de 'Zuidnol' c.q. Nol van Ossensisse buiten de afsluiting zou vallen. Met 'afsluiting' wordt hier overigens volledige afsluiting met hekken bedoeld (niet alleen bordjes en/of 'fietsbarrières'). De 'Noordnol' (= Nol van Molenpolder), de Zuidnol en het tussenliggende schor en slik vormen een zogenaamde super-HVP met aantallen steltlopers die tot ca. 6000 ex. kunnen oplopen.

Na interne discussie binnen PBZ (Joris Perquin, Harrie van Gils & schrijver dezes) ziet het bureau de volgende opties om het probleem op te lossen:

1. PBZ levert het dijktraject na de werkzaamheden zo op dat de toegankelijkheid voor recreanten ten opzichte van de huidige situatie niet toeneemt. Dit wil zeggen dat hier ook in de planvoorbereiding en besluitvorming reeds op aangestuurd zal worden. In concreto wordt de buitenberm verhard en worden alle dijkdelen die nu slecht of niet toegankelijk zijn afgesloten met hekken. Eventuele openstelling nadien en toetsing daarvan aan de natuurregelgeving, is aan de beheerder oftewel het waterschap.
2. Er wordt getracht zo snel mogelijk overeenstemming te bereiken met de stakeholders (waterschap, provincie, RWS, Vogelbescherming, ZMF,

Rijkswaterstaat Bouwdienst
Postadres Postbus 20000, 3502 LA Utrecht
Bezoekadres Europalaan 44, 3526 KS Utrecht

Telefoon 030 285 76 00
Fax 030 288 31 03

009161 2005 PZDB-N-05082

nisseDiscussiestuk fauna en natuurregelgeving Nijs- en

wetlandwacht, eventueel Natuur- & Vogelwacht de Steltkluut) over een combinatie van gedeeltelijke openstelling voor recreanten en mitigerende maatregelen (zie bijlage voor suggesties). *Het waterschap zou hiervoor het initiatief moeten nemen, aangezien dit de beheerder is.* Of significante effecten dan voor 100% uitgesloten kunnen worden doet bij een compromis feitelijk niet meer terzake: behalve dat hierover toch geen volledige zekerheid kan worden verkregen, zullen betrokkenen (op grond van de Vogel- & habitat-richtlijn of Ff-wet) naar verwachting ook geen bezwaar meer aantekenen bij de provincie i.g.v. overeenstemming. Indien deze optie tijdig in gang wordt gezet, kan PBZ de uitkomst meenemen in de planvoorbereiding en besluitvoering, waardoor er in procedures en uitvoering geen vertraging optreedt. Overigens mogen eventueel af te stemmen mitigerende maatregelen niet tornen aan de veiligheidseisen.

Het bovenstaande volgt mede uit de ervaringen van PBZ met HVP's en mogelijke significante effecten van openstelling op Zuid-Bevelandse dijktrajecten. In het geval van Baarland-Everinge leidde het een en ander tot een rechtzaak en bij Hoedekenskerke kwam een compromis met stakeholders pas tot stand nadat de planvoorbereiding en procedures door PBZ al waren doorlopen.

Deze notitie zal ongetwijfeld tot discussie leiden. Aanleiding is in dit geval het voorontwerpoverleg Nijs- & Hooglandpolder op 19 juli 2004, maar er kan o.i. niet vroeg genoeg mee worden begonnen. Wat de kansen op een compromis betreft lijkt er m.b.t. openstelling en mitigerende maatregelen wat meer 'manoeuvreeer-ruimte' dan bij de kwestie Hoedekenskerke. Indien gekozen wordt voor optie 2 kan het in ieder geval geen kwaad de ervaringen van WZE mee te nemen bij het zoeken naar een oplossing voor de Kop van Ossensisse.

Bijlage

Uitwerking voorafweging natuurregeling m.b.t. ontwerp en aandachtspunten voor de uitvoering

Vooruitlopend op de natuurtoetsen van Bureau Waardenburg is een snelle beoordeling gedaan van voorkomende natuurwaarden en mogelijk optredende significante effecten. Deze bijlage heeft als doel vroegtijdig mogelijke knelpunten te signaleren en eisen ten aanzien van het ontwerp in te brengen (de natuurtoetsen komen daarvoor te laat). Voor de beoordeling is gebruik gemaakt van veldgegevens van het RIKZ (verzameld door SOVON en Waardenburg).

Al het voorland langs het dijktraject (vanaf de visuele teen van de dijk) is zowel Vogel- als Habitatrichtlijngebied. Dit is inclusief de aanwezige nollen en strekdammen (zie <http://www2.minlnv.nl/thema/groen/natuur/natura2000/gebieden/183/gebied183.htm> Op de LNV-website) .

Conclusies en aanbevelingen ten aanzien van mitigerende maatregelen zijn niet definitief en dienen nog te worden getoetst en nader onderbouwd door een externe partij. Dit zal gebeuren bij het opstellen van de natuurtoetsen.

Natuurwaarden in relatie tot de VHR

Hoogwatertellingen

Op basis van de HVP-tellingen in de maanden april tot en met december is beoordeeld welke maanden soorten in significante aantallen voorkomen. De resultaten hiervan zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: Drempeloverschrijdende aantallen van voorkomende soorten

Datum (2004)	Soort, significante aantallen	Binnen 200 meter grens v.d. dijkteen	Fietsverkeer buitendijks toegestaan volgens plan '99	Belangrijkste locatie/ telvak	Belangrijkste locatie/ R.V. -vak	Wind	Waterhoogte HW Hansweert
16 april	NVT					ZO 3	2.7m
14 mei	Drieteenstrandloper	ja	Nee	70	98b	WNW 2	2.2m
17 juni	NVT					W 5	2.4m
14 juli	Bergeend	ja	Nee	72 + NN*	98b + NN*	WZW 5	2.1m
12 aug	Scholekster	nee	Nee	70 + 71	98b	Z 4	1.8m
	Rosse grutto	nee	Nee	71	98b		
10 sept	Drieteenstrandloper	nee	Nee	71	98b	ZZO 4	1.5m
13 okt	Bonte strandloper	nee (merendeel)	Nee	ZN* + 66	ZN* + 99a	Z 5	2.65
	Drieteenstrandloper	Nee	Ja	ZN*	ZN*		
	Scholekster	nee	Ja	ZN*	ZN*		
	Wulp	Ja (dijk)	Nee	72	98a		
11 nov	Scholekster	Nee	Nee/Ja	NN*/ ZN*	NN*/ZN*	ONO 2	2.7m
	Bonte strandloper	Ja (dijk)	Ja	67/68	99a		
	Drieteenstrandloper	Ja (dijk)	Ja	67/68	99a		
9 dec	Wulp**	Nee	Nee	70/71	98b	O 3	2.4m
	Scholekster**	Nee	Nee	70/71	98b		
	Bonte strandloper**	Nee	Nee	70/71	98b		
	Drieteenstrandloper**	Nee	Nee	70/71	98b		

* NN/ ZN = Noordnol/ Zuidnol

**Er is minder dan 5% van de in de Westerschelde aanwezige soorten waargenomen, het gaat echter om grote aantallen

Uit de tabel blijkt dat de meeste soorten aanwezig zijn in oktober en november wanneer er niet gewerkt wordt (stormseizoen). Ook overtijen de meeste soorten buiten de verstoringsgrens van 200 meter. Als de hoogwaterstanden hoger zijn dan gemiddeld, gerekend met de waterstanden van Hansweert (www.getij.nl), lijkt dit op het eerste gezicht in het najaar enig effect te hebben op de locatie van de hvp's (in de zin van meer overtijende vogels op de dijk), In hoeverre de vogels juist bij oostenwind de

neiging hebben op de dijk te overtijen (vanwege luwte) is niet duidelijk (windgegevens van weerstation Vlissingen, KNMI). Wel is opvallend dat overtijen op de dijk vlakbij de campings juist buiten het kampeerseizoen plaatsvindt. Op basis van de beschikbare informatie is er echter op het moment geen harde uitspraak over te doen.

Overduidelijk is dat het gebied vanaf de Noordnol tot en met de Zuidnol voor overtijende vogels erg belangrijk is en dan vooral in de periode vanaf juli tot en met december (van januari t/m maart zijn er echter nog geen gegevens voorhanden). De 'Plaat van Ossensisse' tussen de twee nollen (en buiten de 200 meter) loopt ten opzichte van twaalf jaar geleden bij hoogwater nog maar sporadisch onder en heeft als zodanig, net als de nollen zelf, een belangrijke HVP-functie. Zelfs bij de hoogste waterstand tijdens de tellingen, in november, liep deze plaat niet geheel onder. Of de relevante soorten ook in drempeloverschrijdende aantallen op de plaat *foerageren* is nu niet duidelijk. Uit het conceptrapport met laagwatertellingen blijkt dat vooral de telvakken 69,70,71 en 64 van een meer dan gemiddeld belang zijn om te foerageren (zie H5). Het lijkt er op dat Bonte en Drieteenstrandlopers de dijk in RV-vak 99a (tussen dp 312 en 315 als 'uitwijk-HVP' benutten. De keer dat hier drempeloverschrijdende aantallen werden gezien (> 5% van de WS-populatie bij aanwijzing van het gebied) was de groep zeer onrustig, continu opvliegend want belaagd door een Sperwer en deels uitwijkend naar de Noordnol.

Grosso modo volgen de meeste in estuaria foeragerende steltlopers bij eb de waterlijn; omdat de prooidieren dan op en in het slik juist (nog) enige tijd bereikbaar zijn. Over het algemeen zal dit betekenen dat, doordat de waterlijn bij eb afluandig opschuift, de verstoringkans het grootst is kort na hoogwater, wanneer het water nog redelijk dicht bij de dijk staat (aangenomen dat recreanten ter plekke op de dijk blijven, wat door de ligging van een kreek langs de dijk aannemelijk is).

Uit het rapport met laagwatertellingen blijkt dat er nu reeds sprake is van regelmatige verstoring, dit is vooral het geval bij de dijkovergangen. Een deel van de mensen loopt naar de nollen en verstoort hier de rustende vogels bij hoogwater. De aanwezigheid van twee campings binnendijks tegenover de Zuidnol zal vermoedelijk ook tot deze verstoring bijdragen in het kampeerseizoen. In de toekomstige situatie zal een deel van de onderhoudsweg ten Noorden van de Zuidnol (tot aan de bestaande dijkovergang) worden opgesteld voor fietsers (zie kaart 'Doorgaans recreatief fietsverkeer op de waterkeringen'; Waterschap Z-V, 1999). In het gedeelte ten noorden daarvan, tussen de dijkovergang (dp 307) en dp 298 bij de "Hoek van Ossensisse", is het de bedoeling de fietsers naar de binnendijkse parallelweg te leiden. Bij een verharde buitenberm gebeurt dit aan de Zeeuwsch-Vlaamse zijde van de Westerschelde tot nu toe meestal niet door een fysieke afsluiting, maar door middel van een 'fietsbarrière' van ca. twintig meter met 'minder prettig fietsbare' stenen. Een dergelijke barrière is ter hoogte van de Hoek van Ossensisse reeds aangelegd. Duidelijk is inmiddels dat een dergelijke barrière veel fietsers (en andere recreanten) niet weerhoudt door te fietsen (of lopen) wanneer de achterliggende buitenberm goed begaanbaar en vrij van hekken is (Meininger, 2001; mond.med. J. Perquin en eigen waarneming). In de huidige situatie is het dijktraject

grotendeels matig toegankelijk voor recreanten vanwege begroeiing op de buitenberm en meerdere (lage) hekken die dwars op de dijk over het gehele buitentalud doorlopen.

Conclusie hoogwatertellingen

In R.V. vak 98 a, b en c (dp 300 – 311), waar geregeld drempeloverschrijdende aantallen watervogels zijn waargenomen, zijn significante effecten van openstelling van de buitenberm niet uit te sluiten. Ook bij het naar binnen leiden van fietsverkeer tussen dp 298 en 307 door middel van dijkovergangen en 'fietsbarrières' (echter zonder hek), zijn significante effecten ter plekke niet uit te sluiten.

Laagwatertellingen

Of de in significante aantallen voorkomende soorten alleen gebruik maken van HVP's of ook in het gebied foerageren is niet af te leiden uit de beschikbare informatie. Uit de maanden dat laagwatertellingen zijn uitgevoerd (augustus, oktober en december) blijkt dat niet alle tijdens hoogwater aanwezige vogels in het gebied foerageren.

Foeragerende voor de VR kwalificerende vogels zijn in die maanden namelijk niet in significante aantallen waargenomen. Wanneer in andere maanden door dezelfde aantallen vogels als aanwezig tijdens hoogwater in het gebied gefoerageerd wordt kan de verstoring van het gebied vele malen groter zijn doordat het foerageergebied mogelijk binnen de 200 meter grens ligt.

Uit het rapport 'Vogeltellingen met afgaand water' blijkt dat RV-vak 98 b een meer dan gemiddelde betekenis heeft als foerageergebied voor watervogels. Grosso modo volgen de meeste in estuaria foeragerende steltlopers bij eb de waterlijn; omdat de prooidieren dan op en in het slik juist (nog) enige tijd bereikbaar zijn. Over het algemeen zal dit betekenen dat, wanneer de waterlijn bij eb aflandig opschuift, de verstoringkans het grootst is kort na hoogwater, als het water nog redelijk dicht bij de dijk staat (aangenomen dat recreanten ter plekke op de dijk blijven, wat door de ligging van een kreek langs de dijk aannemelijk is).

Conclusie verstoring foerageerfunctie

Tijdens de laagwatertellingen in augustus, oktober en december 2004 zijn er geen drempeloverschrijdende aantallen foeragerende watervogels waargenomen langs het dijktraject. Of dit betekent dat er ook in andere doortrek-maanden (d.w.z. maart, april, mei en juli geen drempeloverschrijdende foeragerende watervogels voorkomen is niet op voorhand te zeggen. Het belangrijkste foerageergebied in het najaar bleek echter RV-vak 98b en dit ligt geheel binnen het gebied met een overduidelijke HVP-functie. Met andere woorden: als effecten op de HVP-functie gemitigeerd kunnen worden door middel van het garanderen van rust, dan zal dit automatisch ook mogelijke effecten op de foerageerfunctie kunnen mitigeren.

Cumulatieve effecten

In het plan herinrichting Veerhaven Perkpolder + aangrenzende ontpoldering is de bouw van een (aangrenzend) groot recreatiepark met zomerhuisjes voorzien. In combinatie met (gedeeltelijke) openstelling van de buitenberm kan dit leiden tot extra recreanten op

de dijk ten opzichte van de situatie wanneer een dergelijk park niet zou worden gebouwd.

Mitigerende maatregelen

Wanneer de buitenberm van het dijktraject langs de RV-vakken 98 a, b en c (dp 299 - B11) afdoende wordt afgesloten voor recreanten, zal de toegankelijkheid ten opzichte van de huidige situatie niet toenemen en zullen er geen significante effecten van (meer) verstoring kunnen optreden. Onder afdoende wordt hier verstaan: hekwerken op de uiteinden van dit dijktraject.

In hoeverre met gecombineerde mitigerende maatregelen als alternatief ook een optie is, zou nader uitgezocht kunnen worden. Significante effecten kunnen dan echter niet op voorhand worden uitgesloten. Wanneer de belangrijkste stakeholders (waterschap, RWS, provincie, Vogelbescherming, ZMF en De Steltkluut) het echter vroegtijdig eens zouden kunnen worden, dan is het voor 100% kunnen uitsluiten van effecten ook niet meer relevant. De te combineren alternatieven (suggesties van PBZI) zijn:

- Afsluiten van de Noord- en Zuidnol met hekwerken en die voorzien van borden met het opschrift: 'vogelrustgebied; bij hoogwater niet betreden' (bij laagwater mag het dus wel);
- (Mits niet strijdig met veiligheidseisen:) Doorgroeiënen of stenen met relatief veel naden op de buitenberm tussen dp 298 en 311 (conform Hellegat), in combinatie met 'fietsbarrières' aan de uiteinden. Door het toenemen van de begroeiing zal na een aantal jaren de buitenberm vanzelf onaantrekkelijk worden om te betreden;
- (Deels) ophogen van het uiteinde van de Noordnol dat nu bij hoogwater onder water verdwijnt. Zodoende zal een sterk verbeterde overtij-mogelijkheid (HVP) ontstaan, want op meer dan 200 meter van de dijk (conform de Zuidnol; het hoge deel van de Noordnol is nu nl. niet langer dan 200 meter)

Om verstoring tijdens de dijkwerkzaamheden te voorkomen is het waarschijnlijk dat fasering van de werkzaamheden en/of afsluiting van de nollen zal worden voorgeschreven.

Habitatrichtlijn

Habitats

Zowel het aanwezige slik als schor betreft kwalificerend habitat in het kader van de aanwijzing van de Westerschelde als habitatrichtlijngebied.. Bij mogelijke teenverschuiving wordt geen significant effect verwacht op het slik (uitgaande van het criteriumstelsel van Bureau Waardenburg). Bij het schor tussen de Zuid- en Noordnol is de ondertafel op een heel klein stukje na goedgekeurd. Er wordt vanuit gegaan dat er zodoende niet op of in het schor gewerkt hoeft te worden en dat er sowieso geen teen uitgegraven hoeft te worden (uitgezonderd op een zeer klein stukje). Wanneer dit klopt zal er ter plekke geen significant effect op het habitatype 'Atlantisch schor' optreden.

Mocht onverhoopt besloten worden de ondertafel tussen de nollen tóch aan te pakken, dan is er direct een probleem: het gaat hier om jong, primair schor: een schortype

dat steeds zeldzamer wordt in de Westerschelde. Daarnaast ligt de hoofdkreek van dit schor grotendeels binnen de potentiële werkstrook van 15 meter.

Habitatrichtlijnsoorten

Er is bij de zuidelijke nol eenmaal een zeehond waargenomen. Significante effecten op kwalificerende habitatrichtlijn soorten worden niet verwacht.

Flora en faunawet

Broedvogels

Broedende vogels die mogelijk tot een overtreding van een verbodsbepaling leiden zijn vooral op de dijk en binnendijks nabij de zuidelijke nol waargenomen.

Waarschijnlijk zal als mitigerende maatregel, maaien en vroegtijdig starten met de werkzaamheden worden geadviseerd.

Herpeto- en zoogdierfauna

Zoogdieren, hagedissen en reptielen zijn op het dijkvak niet waargenomen hoewel voorkomen van een aantal soorten niet kan worden uitgesloten. In vergelijking tot voorgaande dijkvakken worden daarom geen bijzondere of ingrijpende mitigerende maatregelen verwacht die van invloed zijn op het ontwerp.

Jong, Anne Marie de (AXZ)(DZL)

Van: Kuil, R. E. (WBM) (Rogier) [R.E.KUIL@bwd.rws.minvenw.nl]
Verzonden: woensdag 6 juli 2005 11:47
Aan: 'mstroo@wszv.nl'; 'chamelink@wszv.nl'
CC: Perquin, Joris (AXZ) (DZL); Gils, Harrie van; Leenhouts, Bram (RWI) (DZL); Jong, Anne Marie de (AXZ) (DZL); Schweitzer, G. (Gerwin); Jaspers, H. (Hans)
Onderwerp: Discussiestuk fauna & natuurragegeving Nijs- & Hooglandpolder

Nijs- en Hoogland
discussiestu...

Martin & Claudia,

Bij het startoverleg voor de Nijs- en Hooglandpolder ben ik (vanwege verwachte perikelen met natuurragegeving) gevraagd een detailadvies fauna te schrijven. Ik heb dit toegezegd. Het opstellen van dit document leverde direct dusdanige conclusies en heikele punten op dat ik eerst de discussie binnen PBZ ben aangegaan, alvorens het stuk naar jullie te sturen. Dit heeft er toe geleid dat we het nu een 'discussiestuk' noemen.

Martin, ik hoop dat dit nog op tijd is om er vóór je vakantie naar te kijken. Of en hoe we dit de 19e gaan bediscussiëren kan vervolgens worden bepaald door Harrie, Bram en jou.

Ik vertrouw er op jullie hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Rogier Kuil
Projectbureau Zeeweringen

P.S. Typisch een geval van 'De boodschapper wordt altijd vermoord'?

<<Nijs- en Hoogland discussiestuk fauna & natuurragegeving KuilSchweitzer
060705.doc>>